

ГАЙДАРЖИЙСЬКА

Ольга Миколаївна
0970607292@ukr.net

УДК 005.591.4:336(046)

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАCRISIS MANAGEMENT AS INSTRUMENT
OF FINANCIAL RESTRUCTURING
ENTERPRISE

ЛЕСИК

Анна Віталіївна
Anja-kchan@rambler.ruк.е.н., доцент, завідувач
кафедри фінансів, обліку і
аудиту, Національний
авіаційний університетстудент, Національний
авіаційний університет

Стаття присвячена дослідженню наукових підходів до визначення фінансової реструктуризації. Розкрита сутність антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації.

Статья посвящена исследованию научных подходов к определению финансовой реструктуризации. Раскрыта суть анти кризисного управления как инструмента финансовой реструктуризации.

The article investigates scientific approaches to determine the financial restructuring. The essence of crisis management as a tool for financial restructuring is revealed.

Ключові слова: реструктуризація, фінансова реструктуризація, оздоровлення, антикризове управління

Ключевые слова: реструктуризация, финансовая реструктуризация, оздоровление, антикризисное управление

Keywords: restructuring, financial restructuring, rehabilitation, crisis management

ВСТУП

У сучасних умовах на підприємствах з різних причин, як зовнішніх, так і внутрішніх, можуть розгортатися різного роду кризові процеси: від технічного прострочення платежу по кредиту до зупинки виробництва. Будь-яка криза, незалежно від її масштабу, веде до погіршення їх фінансового стану і завдає збитків його власникам, працівникам, ринку і економіці в цілому. Тому все більшої актуальності набуває антикризове управління фінансовою стійкістю підприємства, що передбачає запобігання розвитку кризових явищ, реальній оцінці діяльності суб'єкта господарювання та оцінці перспектив його подальшого розвитку. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням антикризового управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах кризи, знайшло відображення в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених економістів. Серед них: Уткін Е., Мінаєв Е.С., Сметанюк О.А., Короткова Е.М., Іванова Є.А., Терлецька Ю.О., Друкер П., Лігоненко Л., Гайворонська Ю.Є., Ситник Л.С., Нікітіна Н.В., Ємельчанова Д.В., Нечай М.Г., Шапурова О.О., Іванют С.М., Холод З.М., Шпачук В.В., Пілецька С.Т. Також слід зазначити, що питанням реструктуризації підприємств були присвячені дослідження таких науковців, як: Г.В. Кучерук, В.В. Матвеев, Н.В. Касьянова, В.Ф. Гамалій, С.Б. Довбня, О.С. Іванілов, М.П. Калиниченко, Л.М. Каліна, О.М. Кошик, Ж.Л. Крисько, Т.В. Кулініч, О.В. Курінний, М. Блац, К-Ж. Краус, С. Хагамі та інші, проте не зважаючи на широкий спектр розкритих теоретичних аспектів, проблема вдосконалення реструктуризації з урахуванням особливостей її проведення в умовах кризи та застосування антикризового управління як інстру-

менту фінансової реструктуризації в науковій літературі освячена недостатньо.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні наукових підходів до визначення сутності антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науково-теоретичну основу дослідження реструктуризації та сутності антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації підприємства становлять такі методи: узагальнення – для систематизації теоретичних положень щодо сутності, цілей, завдань, напрямків антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації; порівняння та класифікації – для співставлення теоретичних підходів визначення фінансової реструктуризації підприємства; сценарного моделювання – для встановлення впливу антикризового управління на ефективність здійснення фінансової реструктуризації на підприємстві, що надасть можливість виявити проблеми розвитку підприємств будь-якої галузі економіки та дозволить запропонувати шляхи до їх вирішення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний етап розвитку нашої держави зумовлює формування нових, специфічних умов функціонування підприємств, які характеризуються високим негативним рівнем впливу зовнішніх чинників на їх економічну стійкість. Системні, структурні кризи, від яких страждають як окремі підприємства, так і цілі галузі, сектори економіки, змушують розробляти і застосовувати особливі управлінські підходи, які забезпечують своєчасний початок боротьби з розвитком кризових процесів на підприємстві.

Ефективним способом виявлення і мінімізації можливих наслідків кризових процесів різного виду є системний аналіз відповідних фінансових і нефінансових показників для своєчасного діагностування негативних змін фінансового стану підприємства і реалізації тих інструментів, які дозволяють адекватно реагувати на виявлені зміни і оздоровити господарську діяльність.

Одним із способів оздоровлення підприємства є його фінансова реструктуризація. При цьому необхідно враховувати, що призначені судом згідно з існуючим законодавством процедури банкрутства фактично не залишають підприємства шансів на фінансову реабілітацію і відновлення нормальної діяльності. Тому досудова санація і використання заходів по мінімізації впливу кризових процесів є найприйнятнішим виходом з несприятливої ситуації для будь-якого підприємства.

Проте зміст і інструменти фінансової реструктуризації не мають достатнього теоретичного обґрунтування і відповідного методичного забезпечення, тому багато підприємств вимушені діяти самостійно, не маючи чітких критеріїв і правил, що істотно знижує вірогідність сприятливого результату при її проведенні.

Фінансова реструктуризація повинна включати не лише заходи по кількісній і якійсній зміні фінансових показників, що дозволить зацікавленим особам своєчасно діагностувати можливу кризу, а у разі виявлення вірогідності його виникнення використати внутрішні ресурси підприємства для його усунення.

Фінансова реструктуризація (як багатокomпонентний процес) ґрунтується на принципах, які відрізняють її від фінансового оздоровлення (таблиця. 1) [8].

Таблиця 1

Відмінності процесів фінансової реструктуризації від фінансового оздоровлення [8]

Ознака	Фінансова реструктуризація	Фінансове оздоровлення
Ініціація	Власник, керівництво	Суд
Правила регулювання	Внутрішні стандарти господарюючого суб'єкта	Законодавство про банкрутство
Особа, що приймає рішення про процес	Власник, керівництво	Тимчасовий керівник, призначений судом
Завершення процесу	Власник, керівництво	Арбітражний суд
Стейкхолдери	Власник, керівництво	Кредитори
Інструменти	Управління співвідношеннями	Управління боргом

У таблиці показано розмежування процесів «фінансова реструктуризація» і «фінансове оздоровлення» по ряду ознак. Фінансова реструктуризація на відміну від фінансового оздоровлення здійснюється переважно за ініціативою внутрішнього середовища підприємства (може бути ініційована власником, керівництвом або лінійним персоналом), тоді як фінансове оздоровлення, як правило, результат зовнішніх, незалежних від нього ініціатив. Разом з відмінностями визначена відома схожість цих процесів – наявність формалізованої програми проведення, метою яких є ліквідація кризового стану господарюючого суб'єкта.

Залежно від стадії і масштабів кризи вибирається один із способів зниження вірогідності кризи або їх комбінація. При проведенні фінансової реструктуризації підприємство може використати будь-які інструменти, які скорочують вірогідність настання катастрофічних наслідків кризового процесу і дозволяють отримати прийнятний рівень доходу на вкладені кошти.

На подальшому етапі дослідження вважаємо за потрібне розглянути сутність антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації.

На сьогодні є декілька наукових підходів до визначення сутності антикризового управління.

Перший науковий підхід формування сутності антикризового управління підприємством полягає у тому, що антикризове управління розглядається як управління, спрямоване на попередження, запобіган-

ня або усунення кризових ситуацій. Це, на думку авторів, забезпечує стабільність функціонування підприємства та забезпечує його розширене відновлення. Підтримують цей напрям такі українській вчені, як Уткін Е., Мінаєв Е.С., Сметанюк О.А., Короткова Е.М. [5].

В основі наступного наукового підходу щодо формування сутності антикризового управління підприємством, який підтримують такі науковці, як Іванова Є.А., Терлецька Ю.О., Друкер П., є таке положення: підприємство пов'язане з ризиком, а саме: підприємство має адаптуватися з урахування свого потенціалу. Не можна не зазначити значущість обліку як зовнішніх, так внутрішніх ризиків, властивих підприємству [4].

Наступний науковий підхід, представниками якого є Лігоненко Л., Гайворонська Ю.Є., Ситник Л.С., Нікітіна Н.В. полягає у тому, що антикризове управління розглядається як спеціальне, постійно організоване управління, моніторинг впливу негативних чинників та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання [2].

Такі дослідники як Ємельчанова Д.В., Нечай М.Г., Шапурова О.О., Іванюта С.М., Холод З.М., Шпачук В.В. розглядали антикризове управління як систему заходів, спрямованих на попередження, нейтралізацію і подолання кризових процесів та їх причин виникнення в економічних системах на всіх рівнях економіки. Цими науковцями не розглядався вплив зовнішніх чинників на виникнення зовнішніх процесів, не зазначено, як життєвий цикл функціонування

підприємства впливає на потенційні можливості запобігання кризовим процесам на підприємств [3].

Антикризове управління підприємством можна розглядати в двох ракурсах, як зовнішнє, так і внутрішнє. Антикризове управління зовнішнє здійснюється за такими напрямками: антикризове регулювання – нормативно-правове, податкове регулювання, спрямоване на мінімізацію негативних наслідків неспроможності (банкрутства) підприємств на основі надання соціальних гарантій і захисту; арбітражне управління (провадження), що обумовлюється необхідністю фінансового оздоровлення або банкрутства підприємства відповідно до правових умов визнання їх неспроможності (банкрутства) і проведення передбачених чинним законодавством відповідних процесів і процедур. Антикризове управління внутрішнє являє собою систему профілактичних заходів розвитку ознак кризових процесів на підприємстві під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, заходів щодо їх подолання, мінімізації негативних наслідків у результаті використання його потенціалу, ефективною внутрішньою і зовнішньою політикою з метою відновлення, забезпечення або підвищення фінансової стійкості [6].

Головним завданням та метою антикризового управління є відновлення, забезпечення та підвищення фінансової стійкості, тобто управління фінансовою стійкістю.

Таким чином, найбільш важливими напрямками антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації являються: розробка індикаторів фінансової реструктуризації, за допомогою яких визначається доцільність її використання для виведення підприємства з кризового стану; обґрунтування об'ємів, періодичності і інтенсивності ресурсних потоків у рамках фінансової реструктуризації; розробка методики проведення фінансової реструктуризації для виведення підприємства із стану кризи; формування системи оцінки ефективності заходів фінансової реструктуризації підприємства.

ВИСНОВКИ

Фінансова реструктуризація як система методів управління фінансами підприємства має ряд особливостей, що відрізняють її від фінансового оздоровлення. Зокрема, на відміну від фінансового оздоровлення фінансова реструктуризація ініціюється внутрішнім середовищем господарюючого суб'єкта і може застосовуватися як превентивний інструмент стабілізації її фінансового стану. Проведення фінансової реструктуризації доцільне на основі не лише фінансових показників, але різних економічних індикаторів, що дозволяють оцінити загальну збитковість підприємства і його структурних елементів. Такий підхід дозволяє виявити признаки фінансової кризи, де загальні фінансові і економічні показники, що

характеризують фінансову стійкість підприємства, нижче встановлених норм.

Фінансову реструктуризацію необхідно проводити в певній послідовності, що дозволяє спочатку виявити причини кризи і масштаби можливого збитку; далі стабілізувати фінансовий стан підприємства; потім вибрати найкращий спосіб виведення підприємства з кризи методом ресурсних потоків, що в результаті поліпшить його фінансову структуру і дозволить довести її до оптимального функціонування.

Одним із інструментів фінансової реструктуризації можна зазначити антикризове управління, як систему управлінських заходів, спрямованих на дослідження та прогнозування розгортання кризових процесів на підприємстві, внаслідок чого зберігається можливість стійкого функціонування, якому відповідає раціональне використання економічних ресурсів і здатність здійснювати розширене відтворення, стабільні конкурентні переваги в сучасних умовах розвитку економіки.

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що питання антикризового управління як інструменту фінансової реструктуризації є не лише актуальним, а і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банкрутство» від 30.06.1999 № 784-XIV- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/784-14>.
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій [Текст] / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
3. Соколова Галина Юрьевна: Процессная реструктуризация как инструмент анти кризисного управления организацией: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Сыктывкар – 2010. – 23 с.
4. Стратегия и тактика анти кризисного управления / Под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина, С.-Петербург, 1996, с. 510.
5. Уткин Э.А. Антикризисное управление. – М., 1997. – 400 с.
6. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства [Текст] / О.С. Філімоненков. – К.: Кондор, 2005. – 400 с
7. Хіт Р. Кризовий менеджмент для керівників [Текст] / Роберт Хіт; Пер. з англ.: Р.Л. Ткачук, С.М. Рябчук, Н.І. Мішеніна. – К.: Всеувиго; К.: Наук. думка, 2002. - 566 с.
8. Экономика предприятия: антикризисная технология и стратегия [Текст] / В.Н. Ращупкина, В.С. Рыжиков, Е.А. Подгора, А.А. Герасимов, В.В. Ровенская; Донбас. гос. машиностр. акад. – Краматорск, 2006. – 287 с. - Библиогр.: с. 284-287 – рус.